

Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης

τὰ 20χρονα: 1983 - 2003

Γρ. Θ. Στάθη,
Καθηγητοῦ καὶ Χοράρχου-Μαῖστρος

α. Προσφωνήσεις

Μακαριώτατε,
Ἐλλογιμώτατε κύριε Πρύτανη,
Κύριοι Ἀκαδημαϊκοί,
Κύριοι Συγκλητικοί, Κύριοι Συνάδελφοι,
Φιλοθεάμονες καὶ Φιλορρήμονες πάντες,
Πλῆθος τῶν μουσικῶν τε,
Ἀγαπητοί μου, Κυρίες καὶ Κύριοι.

Ποιός ἤχησε τὰ σήμαντρα, ποιός ὄλες τίς καμπάνες,
κι ὁ τόπος περιηγήθηκε κι ἐνωτισθήκαμε ὅλοι;
Καὶ δράμαμε, νὰ δοῦμε τί, καὶ τί ν' ἀφουγκρασθοῦμε;
Μήνα γιὰ δόξα γίνεται, μήνα γιὰ πανηγύρι;

Γιὰ πανηγύρι γίνεται καὶ γιὰ χαρὰ μεγάλη!
Μόν' ἄνθρωπος δὲν σήμανε, μήδ' ἄγγελος Κυρίου.
Ἡ μνήμη ἢ βυζαντινὴ ζωντάνεψε, καὶ βγήχαν
οἱ Ψάλτες οἱ Μαῖστορες τῶν χίλιων τόσων χρόνων,
μὲ περιεῖμ στα χεῖλια τους, μὲ Ἀξιονεστίνος,
μὲ χερουβίμ, μὲ σεραφίμ, ψέλνουν ἀνάμεσά μας.

Αὐτοὶ βαροῦν τὰ σήμαντρα, αὐτοὶ καὶ τίς καμπάνες,
ν' ἀκούσουμε τὰ ψάλματα, νὰ εὐφρανθῆ ἡ καρδιά μας!

Θὰ ἀναγνωρίζετε εὐκόλα σ' αὐτὸ τὸ δημοτικὸ τραγούδι, ποὺ βγήκε εὐθύς κι αὐθόρμητα ἀπ' τὸν νοῦ μου, ἐν τῇ ἀνοιξίᾳ τοῦ στόματός μου νὰ βρῶ λόγια καὶ παινεμάτα γι' ἀπόψε, θ' ἀναγνωρίζετε δυὸ - τρεῖς ἢ καὶ περισσότερες καλὲς ἀρετὲς καὶ ἀξίες ποὺ ἔχει ὁ λόγος κι ἡ παράδοσή μας. Πρῶτα, τὴν δύναμη τῶν σχημάτων τῆς δημοτικῆς ποίησης, ποὺ συγυρίζει μὲ μιᾶς ὅλον τὸν κόσμον τῶν πραγμάτων καὶ τῶν πνευμάτων, τὸ χθὲς καὶ τὸ σήμερα, καὶ τὰ στήνει τώρα μπροστά μας. Ἰστερα, τὴν δόνηση τῶν

ευαίσθητων χορδῶν τῆς ψυχῆς μας μὲ τοὺς ἀπλοὺς ἀλλὰ σηματοδιακοὺς ἤχους τῆς καμπάνας, ποὺ γνωρίζουμε ἀπὸ γεννησιμιοῦ μας, στὶς χαρὲς καὶ στὶς λύπες. Τὸν σκοπὸ, πάλι, αὐτῆς τῆς κοσμοσύναιξης μὲ αὐτοὺς τοὺς υπερῆχους· γιὰ δόξα καὶ γιὰ χαρὰ μεγάλη. Κι ἀκόμα, τὴν μνήμη ποὺ γυρῶνει σὰν μαγνάδι ὅλον τὸ κόσμον καὶ ποὺ ζωντανεύει καὶ μετασταίνει ἀνάμεσά μας παλαιούς θρύλλους καὶ δόξες, νὰ μᾶς μπολιάσουν νὰ ξεχυθοῦμε μπροστὰ πρὸ δυνατοὶ καὶ βέβαιοι. Κι ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν μνήμη τὴν βυζαντινὴ καὶ τοὺς Μαῖστορες τῆς Ψάλτικῆς Τέχνης.

Κι εἶναι αὐτό, μὲ αὐτοὺς τοὺς στίχους, ποὺ μὲ λυτρώνει αὐτὴν τὴν ὥρα· δὲν εἶμαι ἐγὼ ποὺ σᾶς κάλεσα, καλοὶ μου φίλοι· εἶναι

“οἱ ψάλτες οἱ Μαῖστορες τῶν χίλιων τόσων χρόνων!

Κι ἐδῶ συμβαίνει, βέβαια, ἓνα θαῦμα, - ὅπως πάντοτε στὸν χῶρον τῆς παράδοσης - , νὰ ἀσχολούμαστε δηλαδὴ μὲ τοὺς ποιητὲς καὶ μελουργοὺς καὶ μὲ τὴν θαυμαστὴ τέχνη τους, τάχα πὼς αὐτὴ θέλουμε νὰ σώσουμε καὶ προβάλλουμε, κι εμᾶς ἐμεῖς ποὺ σωζόμαστε μὲ αὐτὴν κι ἐμεῖς ποὺ κερδίζουμε τὴν προβολὴ μας ἀπ’ τὴν δική τους προβολὴ ὡς ἐμᾶς. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ θαῦμα εἶναι ἡ παράδοσι!

β. Καλωσῶρισμα

Ἐπιθυμῶ αὐτὴν τὴν πάντερπνη ὥρα, ποὺ ἡ μνήμη ἢ βυζαντινὴ ζωντάνεψε, νὰ σᾶς καλωσῶρισω ὅλους, ὅσοι προσδράματε μὲ καλωσύνη, σ’ αὐτὴν ἐδῶ τὴν λαμπρὴ Αἴθουσα Τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, νὰ τιμήσετε, κοντὰ στοὺς ψάλτες τοὺς Μαῖστορες τῶν χίλιων τόσων χρόνων, κι ἐμᾶς τοὺς ἄλλους Μαῖστορες τῆς Ψάλτικῆς Τέχνης. Καλωσῶρίζουμε κι ἀντιτιμοῦμε, ἀξιοχρέως, ὅλους τοὺς ψάλτες τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, παντὸς ὁφικίου, - πρωτοψάλτες, λαμπαδαρίους, δομειστικούς, ἀνα-γνώστες, κανονάρχους - , αὐτοὺς ποὺ παροικοῦν στὸ κλεινὸν ἄστυ, τὴν Ἀθήνα, κι ἐκείνους ποὺ προσέδραμαν ἀπὸ μακριά. Χαιρόμαστε ποὺ βλέπουμε πλῆθος τοὺς φιλακόλουθους, αὐτοὺς “τοὺς ἐστῶτες ἐν ὄχῳ Κυρίου” στὴν ὀρθόδοξη λατρεία, ποὺ εὐκόλα ὁσφραίνονται τὴν καλὴ δόση τῆς παράδοσης.

Καὶ στρέφω τὸν λόγο μου καὶ τὴν καρδιά μου στοὺς ψάλτες - τοὺς Μαῖστορες τοῦ Χοροῦ Ψαλτῶν “Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψάλτικῆς Τέχνης”, τοὺς πρώτους καλοὺς φίλους ποὺ συνυπογράψαμε τὴν Ἰδρυτικὴ Πράξη, καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους, τοὺς παραπάνω ἀπὸ ἐκάτ’, ἀπὸ τότε μέχρι τώρα, καὶ τοὺς καλωσῶρίζω μὲ ὅλη μου τὴν ἀγάπη.

γ. Χρονικὸ τῆς προπαρασκευῆς καὶ συστάσεως

Κι εἶναι αὐτὴ ἡ εὐφρόσυνη ἀναφορὰ μου στοὺς πρώτους συνοδίτες μου, ποὺ μὲ πάει πίσω ἐξοσι χρόνια, τὸ φθινόπωρον τοῦ 1983, ὅταν ἀρχίσαμε νὰ συναζόμεστε μιὰ φορὰ τὴν ἐβδομάδα, κάθε Τρίτη, στὴν αἴθουσα συνεδριῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, στὸ κτήριον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, οἱ πρῶτοι φίλοι ψάλτες, νὰ μαθαίνομε τὰ μελωρηγῆματα τοῦ Ἰωάννου Μαῖστορος τοῦ Κουκουζέλη, ποὺ εἶχα ἐπιλέξει γιὰ τὴν ἕκτη κατὰ σειρά μουσικολογικὴ σπουδὴ τοῦ Ἰδρύματος Βυζαντινῆς Μουσικολογίας. Καὶ ὅλη ἡ τριετία, ἀπ’ τὸ 1980 ὠς τὸ 1983, ἦταν μιὰ περίοδος περισυλλογῆς καὶ περισκέψεως, καὶ καταγραφῆς τῶν ἀπαρχῶν πολλῶν καλῶν σχεδίων καὶ ὁραμάτων, γιὰ τὴν Βυζαντινὴ Μουσικολογία καὶ τὴν Ψάλτικὴ Τέχνη. Ἦταν τότε ποὺ

φιλοπονούσα την καταλογογράφηση τῶν πρωτογράφων Χειρογράφων τῶν Ἐξηγητῶν Διδασκάλων τῆς Νέας Μεθόδου, τοῦ Γρηγορίου καὶ τοῦ Χουρμουζίου, καὶ ἔνοιωθα τοὺς βυζαντινοὺς καὶ μεταβυζαντινοὺς Μελουργούς, πού τοὺς ἀγγίζα καὶ τοὺς ψηλαφοῦσα στὰ χειρόγραφα, σὰν τοὺς δικούς μου ἀνθρώπους, ἕνα ἄπειρο συγγενολοί, πού τοὺς ἤξερα ὅλους, καὶ τοὺς ξέρω, μὲ τὰ ὀνόματά τους, πάππο πρὸς πάππο, καὶ ὑπόψελνα κιόλας, ὅπως ἔγραφα, τὰ θαυμαστά μελοποιήματά τους.

Τὸν ὄιο αὐτὸ καιρὸ, 1980 ἕως 1983 καὶ 1985, ὁ Θεός, κατὰ τὶς ἀγνωστες βουλές του, μὲ σημάδεψε καὶ μοῦ εἶπε νὰ πορευτῶ σὲ τρεῖς ἅγιους τόπους γιὰ νὰ συντελεστοῦν, μὲ τὴν διδασκαλία μου καὶ τὴν ὄλη σχετικὴ φροντίδα, τρεῖς ἱστορικὲς ἠχογραφήσεις. Ἡ πρώτη πορεία μου - ἀποστολὴ ἦταν στὴν Κωνσταντινούπολη, καὶ στὸν περίβολο τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸ Πάσχα τοῦ 1981, γιὰ τὴν ζωντανὴ ἠχογράφηση τῶν Ἀκολουθιῶν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ τῆς λαμπροφόρου Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως, -καὶ γιὰ δευτέρη φορά τὸ Ἅγιον Δωδεκαήμερο 1982-1983, καὶ γιὰ τρίτη φορά τὸν Μάρτιο τοῦ 1983 γιὰ τὴν Γ' Στάση τῶν Χαιρετισμῶν στὶς Βλαχέρνες καὶ τὴν Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Εἶχα τότε τὴν σπάνια εὐκαιρία νὰ ζήσω, μὲ τὴν χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πατριαρχικὴ εὐλογία τοῦ μακαριστοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυροῦ Δημητρίου, καὶ νὰ κοινωνήσω ψαλτικὰ μὲ τοὺς πατριαρχικοὺς χοροὺς καὶ τὸ πατριαρχικὸ ἱερατεῖο, τὸν μακαρίτη Ἄρχοντα Πρωτοψάλτη κύρ Βασίλειο Νικολαΐδη, τὸν Ἄρχοντα Λαμπαδάριο κύρ Βασίλειο Ἐμμανουηλίδη καὶ τὸν μακαρίτη Πρωτοπρεσβύτερο π. Παναγιώτη Τσινάρα. Ἀπ' τὶς ζωντανὲς αὐτὲς ἠχογραφήσεις ἐκδόθηκε ἡ ἱστορικὴ τριλογία «Τὰ Πάθη τὰ Σεπτὰ», «Ἀκάθιστος Ὕμνος καὶ Σταυρο-προσκυνήσεις», καὶ «Χριστούγεννα - Θεοφάνεια». Τὸ 1983 ἠχογράφησα καὶ τὴν Ἀκολουθία τῆς Ζ' Κυριακῆς τοῦ Πεντηκοσταρίου - «τῶν ἁγίων 318 θεοφόρων πατέρων τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου», στὸν ἱερὸ ναὸ τῆς Παναγίας τοῦ Πέραν, ἀλλὰ ἡ ἠχογράφηση αὐτὴ δὲν κυκλοφορήθηκε σὲ ἀνάλογο ἄλμπουμ δίσκων.

Ἡ δευτέρη ἀποστολὴ μου ἦταν στὸ Ἅγιον Ὄρος, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1981, γιὰ τὴν ἐτοιμασίαν καὶ ἠχογράφηση τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ἁγίου Σίμωνος τοῦ Μυροβλήτου. Γιὰ πρώτη καὶ μοναδικὴ φορά ἀνταποκρίθηκαν στὸ κάλεσμα καὶ συγκεντρώθηκαν στὰ Κατουνάκια, στὴν Ἀδελφότητα τῶν Δανιηλαίων καὶ στὴν Ἀδελφότητα τῶν Θωμάδων, οἱ κυριώτεροι τότε Ἄγιορεῖτες Ψάλτες, -Δανιηλαῖοι, Θωμάδες, Καρτσωναῖοι, Μικραγιαν-νανίτες, Σιμωνοπετρίτες, Γρηγοριάτες-, καὶ μὲ ἄκουσαν νὰ τοὺς μιλάω γιὰ ἐκφραστικὰ καὶ ἐρμηνευτικὰ τῆς σημειογραφίας ψαλτικὰ θέματα καὶ νὰ τοὺς συγκροτήσω σὲ Ἄγιορειτικὸ Χορὸ Ψαλτῶν νὰ ἐρμηνεύσουν τὰ ἐπιλεγμένα γιὰ τὴν ἠχογράφηση μελοποιήματα. Ἡ ἀγάπη καὶ ὁ σεβασμὸς ἦταν ἀμοιβαῖα, καὶ ἡ ἀντίδοση τῶν ψαλτικῶν καὶ μουσικολογικῶν ἐμπειριῶν ἀπροσμέτρητη. Ἡ ἠχογράφηση ἔγινε στὸ Καθολικὸ τῆς Σκήτης τῆς Ἁγίας Ἄννης, καὶ ὁ δίσκος πού κυκλοφορήθηκε, ὡς ἐκδόση τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας, τιτλοφορεῖται «Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου Σίμωνος».

Ἡ τρίτη φορά πού ἀνελαβα μιὰ ἱερὴ ἐνασχόληση, ἦταν στὸ Ἱερὸ Κοινόβιο «Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου» στὴν Ὁρμύλια Χαλκιδικῆς, τότε, τὸ 1983- 1985. Ὑστερα ἀπὸ μακρὰ ἀναμονή, καὶ ἀπὸ μένα καὶ ἀπ' τὴν Ἀδελφότητα τοῦ γυναικείου αὐτοῦ Μοναστηριοῦ - Μετοχίου τῆς Σίμωνος Πέτρας, ὁ Θεὸς εὐδόκησε νὰ ρθῆ ὁ καλὸς καιρὸς - 'τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου' γιὰ τὴν ἐπιτέλεση κι αὐτοῦ τοῦ πρωτοπορειτικοῦ καὶ σπουδίου ἔργου· τῆς ἠχογραφήσεως, δηλαδή, τῆς «Ἀκολουθίας τῆς Ὁσίας Μαρίας Μαγδαληνῆς», σὲ μιὰ σειρά ἕξι κασετῶν. Λέω 'μακρὰ ἀναμονή', γιὰ μένα μὲν ἐπειδὴ ἀπὸ παλαιότερα ἤθελαν ν' ἀσχοληθῶ μὲ τὴν ψαλτικὴ πρακτικὴ τῶν χορῶν τῶν ψαλτριῶν μοναχῶν στὰ γυναικεῖα μοναστήρια· γιὰ

τὴν Ὀρμυλιώτικη Ἀδελφότητα δὲ ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ ὑπερникήσουν δισταγμοὺς καὶ ἐνδοιασμοὺς, ἀλλὰ καὶ νὰ φθάσουν σὲ ἓνα ὑψηλὸ ἀναβαθμὸ γυναικείας ψαλτικῆς, καὶ ἀπὸ ἀποψη τονικότητας καὶ ἀπὸ ἀποψη ὀρθῆς ἐρμηνείας καὶ ψαλτικῆς ἐκφράσεως. Χρειάστηκαν ἑπτὰ τριήμερα μεταβάσεώς μου καὶ ὁλοήμερης διδασκαλίας στὸ μοναστήρι γιὰ νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ ἀγαθὴ οἰκειότητα καὶ ἡ ἀπολυπραγμόνητη σχέση τῆς παράδοσης δασκάλου καὶ μαθητῶν -καὶ ἐδῶ μαθητριῶν, καὶ νὰ ἠχογραφηθῆ ἡ Ακολουθία. Οἱ θεοπειθεῖς εὐχῆς καὶ τὰ ἑκατοντάδες ‘κομποσχοίνια’ τῆς Ἡγουμένης Γερόντισσας Νικοδήμης καὶ ἄλλων Ἀγιορειτῶν Γερόντων στὸ Ἅγιονόρος, σὲ μοναστήρια καὶ στὴν ἔρημο, μᾶς ἰκάνωσαν νὰ τελειώσουμε αὐτὸ τὸ ἱστορικὸ καὶ καταπληκτικὸ ἔργο. Μοιάζει νὰ ὑπερπερίσσευσαν οἱ ἀγιορειτικῆς εὐχῆς καὶ οἱ εὐλογίαι καὶ θεωρῶ τὸν ἑαυτὸ μου ὑπερευεργητημένο, κι εὐχαριστῶ τὸν Θεὸ μου γι αὐτὸ πάντοτε.

Τὸ 1983, μὲ τὴν εὐδοκία τοῦ Θεοῦ, τελείωσε μιὰ μεγάλη περίοδος θλίψεων, πού ἐκεῖνος πάλι θέλησε νὰ περάσω, καὶ ἀναγορεύτηκα Ὑφηγητῆς στὴν Θεολογικὴ Σχολή, ὕστερα ἀπὸ τρίχρονη ἀναβολὴ τῆς σχετικῆς διαδικασίας. Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1983 ἄρχισα καὶ τὰ πανεπιστημιακὰ μαθήματα ὡς “ἄμισθος ἐπίκουρος Καθηγητῆς”. Κατὰ μιὰν ἀγαθὴ συγκυρία ἐφέτος γιορτάζω κι αὐτὰ τὰ εἰκοσάχρονα· δηλαδὴ τοῦ Πανεπιστημιακοῦ Διδασκάλου. Ἐκεῖνο τὸ φθινόπωρο, λοιπόν, μαζί μὲ τὴν μαγεία τῆς ψαλτικῆς τέχνης τοῦ Κουκουζέλη καὶ τὴν βυζαντινὴ γοητεία καὶ νοσταλγία μαζί, εἶχα μὲ τοὺς φίλους ψάλτες, πέρ’ ἀπ’ τὴν διδασκαλία κυρίως σὲ ἐρμηνευτικὸ καὶ αισθητικὸ ἀναβαθμὸ, καὶ χρήσιμη ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων γιὰ ὀργανωτικὰ θέματα καὶ γιὰ φανέρωση τοῦ πλοῦτου τῆς ψαλτικῆς, βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς παράδοσης. Αὐτὸς ὁ πλοῦτος τῆς ψαλτικῆς παράδοσης, ἦταν μόνιμο κανονάρχημα ἀπὸ ἓνα ἀόρατο χερουβίμ στὴ σκέψη μου, κι ὅλα τὰ ἀγρυπνα βράδια στὸ Ἅγιονόρος, ὅπου ἔκανα τὸν Κατάλογο τῶν Μουσικῶν Χειρογράφων. Ἐνα ‘παρασημείωμα’, στὸ Ἀγιορειτικὸ Μνημονάρι μου, στίς 25 Ἰανουαρίου 1972, στὴ μονὴ Ἰβήρων, λέει:

“Εἶναι κάποια βράδια, - ξανάθην πάλι οἱ ἔργοις καὶ οἱ γνοισμένες ἀγρύπνιες - , πού ξαπλωμένος κρατᾶω τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα, καὶ βλέπω τὸ μέλλον· πῶς θὰ ἴναι ὅταν τελειώσῃ ἡ καταλογογράφηση, ὅταν δημοσιευθῇ ὁ πολύτομος Κατάλογος... πῶς ὅταν τὸ Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας πάει μπροστὰ κι ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ μπῆ στὸ διεθνὲς προσκήνιο, καὶ πῶς ὅταν μὲ μεγάλο Χορὸ Ψαλτῶν θὰ γίνονται ἐρμηνεῖες παλαιῶν μελῶν τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης!. Ὡ, Θεέ μου, δὲν θέλω νὰ ἴναι μονάχα ὄνειρο κι ἔκσταση· βοήθη νὰ γίνουν στ’ ἀλήθεια ὅλα αὐτά. Δὲν πειράζει ἂν μοῦ κλέβουν ὄρες ἀπ’ τὸν ὕπνο μου τώρα!”

Ἡ σύσταση ἑνὸς Χοροῦ Ψαλτῶν ἀπὸ μένα, καὶ μὲ μένα διδάσκαλο καὶ χοράρχη, ἀποτελοῦσε πιά τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου γιὰ τὴν ὄριμη παρέμβαση στὰ ψαλτικὰ πράγματα τοῦ τόπου μας. Ἡ ἐμπειρία πού εἶχα ἀποκτήσει κατὰ τὴν συνεργασία μὲ τὸν μακαρίτη Ἄρχοντα Πρωτοψάλτη κύρ Θρασύβουλο Στανίτσα καὶ τίς τρεῖς μουσικολογικῆς σπουδῆς πού πραγματοποιήσα μαζί του {Πέτρος Μπερεκέτης (1974) - Γρηγόριος Πρωτοψάλτης (1976)- Πέτρος Πελοποννήσιος (1979)}, μὲ τὸν μακαρίτη πάλι Πρωτοψάλτη κύρ Χρῦσανθο Θεοδοσόπουλο {Μπαλάσης ἱερεὺς καὶ Νομοφύλαξ, (1978 στὴν Θεσσαλονίκη)}, μὲ τὸν Πρωτοψάλτη κύριο Θεόδωρο Βασιλικὸ {Θεόδωρος Φωκαεὺς (1984)}, κι ἀκόμα μὲ τοὺς Πρωτοψάλτες κύριο Ἀθανάσιο Καραμάνη {στὸν ἱ. ν. ἀγίου Δημητρίου} καὶ κύριο Χαρίλαο Ταλιαδῶρο {στὸν ἱ. ν. τῆς

Ἁγίας Σοφίας}, και παλαιότερα με τόν πρωτοψάλτη κύριο Γεώργιο Κακουλίδη, και ἀρχή - ἀρχή, τὸ 1972, με τὸν μακαρίτη Ἀντώνιο Μπελούση και τὸν Πανελλήνιο Σύλλογο Ἱεροψαλτῶν “Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς και Ρωμανὸς ὁ Μελωδός”, ἀλλὰ και οἱ διαπιστώσεις για τὶς δυσκολίες στὸν καταρτισμὸ τοῦ Χοροῦ Ψαλτῶν κάθε φορά, και κυρίως οἱ δυσκολίες προσλήψεως ἐκ μέρους τῶν διαφόρων πάντοτε ψαλτῶν, τῆς ἐρμηνευτικῆς διδαχῆς μου περὶ τῆς ψαλτικῆς τέχνης, μοῦ ἰσχυροποίησαν τὴν γνώμη νὰ δημιουργήσω ἕνα μόνιμο Χορὸ Ψαλτῶν, ποὺ θὰ τοὺς διδάσκω και θὰ χοραρχῶ.

Εἶχα ἐτοιμάσει και τὶς μουσικολογικὲς σπουδὲς για τὸν Ἰωάννη Πρωτοψάλτη τὸν Τραπεζούντιο (για τὸ 1985), και εἶχα συνεργασθῆ με τὸν Πρωτοψάλτη κύριο Γεώργιο Σύρκα, καθὼς και για τὸν Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα, ποὺ ἤθελα νὰ διδάξει ὁ μακαρίτης Πρωτοψάλτης τῶν Ἀθηνῶν κύριος Σπύρος Περιστέρης. Οἱ δύο αὐτὲς μουσικολογικὲς σπουδὲς δὲν πραγματοποιήθηκαν τότε. Δὲν θέλησα, ὅμως, νὰ τις παρουσιάσω ἐγὼ και προχώρησα στὴν ἕκτη κατὰ σειρά μουσικολογικὴ σπουδῆ, τὸν Ἰωάννη Κουκουζέλη. Θέλησα με τὸν Κουκουζέλη, τὸν θαυμαστὸ βυζαντινὸ διδάσκαλο και ὄντως Μαῖστορα, νὰ ξαναπάρω ἀπ’ τὴν ἀρχὴ τὰ πράγματα τῆς Βυζαντινῆς Ψαλτικῆς Τέχνης. Κι ὅταν ἦρθε ὁ καιρὸς, μετὰ ἀπὸ δύο χρόνια συνεχεῖς πρόβες, κατὰ τὶς ὁποῖες καταστάλλαξε και ὁ ἀριθμὸς και τὰ ὀνόματα τῶν φίλων ψαλτῶν ποὺ ἀπάρτιζαν τὸν Χορὸ τότε, καθὼς και τὸ σχῆμα παρουσιάσεως σὲ δύο ἡμιχόρια με τοὺς ἰσοκράτες στὸ κέντρο πίσω και στὰ ἄκρα και τοὺς δύο ἢ τέσσερις δομεστίκους και καλοφωνάρηδες μπροστά, θέλησα πάλι, ν’ ἀνεβάσω τὴν Ψαλτικὴ Τέχνη σὲ πανεπιστημιακὸ ἐπίπεδο, και ἐπέλεξα τὴν Αἰθουσα αὐτὴν ἐδῶ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν για τὴν πρώτη ἐπίσημη ἐκδήλωση τῶν “Μαϊστόρων τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης”, τὴν 3 Μαρτίου 1986. Κι ὑπῆρξε τὸ μέγα ψαλτικὸ γεγονός!

δ. Ἡ Ἰδρυτικὴ Πράξη

Τὴν πρώτη ἐβδομάδα τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1985 συντάξα και τὴν Ἰδρυτικὴ Πράξη τοῦ Χοροῦ Ψαλτῶν, ἐπιλέγοντας και τὸν τίτλο “Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης” ἀνάμεσα ἀπὸ δύο - τρεῖς ἄλλους παρεμφερεῖς. Και τὴν 8 Νοεμβρίου τοῦ 1985, μέρα τῶν γενεθλίων μου, κάλεσα τοὺς εἰκοσιτέσσερις τότε φίλους ψάλτες, τὰ ἰδρυτικὰ μέλη, και συνυπέγραψαν τὴν Ἰδρυτικὴ Πράξη.

Ὁ Χορὸς Ψαλτῶν “Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης”, σύμφωνα με τὴν Γ’ Νεαρά τοῦ Ἰουστινιανοῦ, για τὸν Χορὸ Ψαλτῶν τῆς Ἁγίας Σοφίας, και σύμφωνα με ὅλα τὰ κατοπινὰ Βυζαντινὰ Τυπικά, ἀπάρτιζεται ἀπὸ 25 ψάλτες μαζί με τὸν Πρωτοψάλτη. Κατὰ τὸ Τυπικὸ τῆς Θεοτόκου Ἐλεούσης τῆς μονῆς Παντοκράτορος τοῦ 13’ αἰῶνα, ἀπαριθμοῦνται δύο δομεστικοί, δεκαεὶ ψάλτες, δύο λαοσυνάκτες και τέσσερις κανονάρχοι, δηλαδὴ εἰκοσιτέσσερις και με τὸν Πρωτοψάλτη εἰκοσιπέντε. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς τοῦ βυζαντινοῦ Χοροῦ Ψαλτῶν δὲν ἄλλαξε ποτὲ πρὸς τὰ πάνω.

Τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπως τὸ θεωρῶ, Προοίμιο τῆς Ἰδρυτικῆς Πράξης και τὰ ὀνόματα τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν δημοσιεύονται και στὸ Φυλλάδιο ποὺ ἐτοιμάσαμε για τὰ εἰκοσάχρονα, και μπορεῖτε νὰ τὰ μάθετε.

Τὸ “Προοίμιο” τῆς Ἰδρυτικῆς Πράξεως”

“Ἡ Ψαλτικὴ Τέχνη, βυζαντινὴ καὶ μεταβυζαντινὴ, εἶναι ἀναμφισβήτητη, ἡ ἐθνικὴ μας μουσικὴ ἔκφραση, στὴν τελειότερὴ τῆς μορφῆ. Καὶ ἐπειδὴ ὑπηρετεῖ τὶς θρησκευτικὰς ἐκδηλώσεις τῶν Ἑλλήνων σὲ δημόσιες συνάξεις ἀποτελεῖ πάγκοινο κληρονόμημα. Δὲν εἶναι ὑπόθεση μονάχα τῶν ψαλτῶν καὶ τῶν κληρικῶν, ποὺ βέβαια εἶναι οἱ φυσικοὶ φορεῖς, ἀλλὰ τοῦ καθένα πιστοῦ, ποὺ βλέπει μέσα σ’ αὐτὴν τὴν μορφὴ τέχνης τὶς καταβολές του. Αὐτὸ σημαίνει πῶς ἡ Ψαλτικὴ Τέχνη δὲν πρέπει νὰ κακοποιεῖται, ἀλλ’ ἄλλ’ ἄλλ’ νὰ εἶναι σεβαστὴ, σὰν μνημεῖο τέχνης καὶ σὰν ἐθνικὴ παράδοση.

Ἀπὸ δὴν ξεκινάει ὁ ζήλος καὶ τὸ χρέος γιὰ ἔρευνα αὐτῆς τῆς τέχνης καὶ αὐτῆς τῆς παράδοσης, νὰ φανερωθῆ σὲ ὅλο τῆς τὸ πρωτόκοπο κάλλος, νὰ ἀνασυρθοῦν οἱ ἀπολησμονημένοι ἐθνικοὶ μας μελωργοὶ καὶ νὰ ξανακουστοῦν τὰ διπλωμένα σὲ χειρόγραφα μελωργήματά τους. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι ἐπιστημονικὸ καὶ ἔχει ἀναληφθῆ ἀπ’ τὸ Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, ἀπὸ Πανεπιστημιακὰς ἑδρες, καὶ ἀπὸ φιλότιμες προσωπικὰς πρωτοβουλίας. Ἡ προσωπικὴ μου συμβολὴ στὸ ἔργο αὐτὸ μὲ ἀνύσταχτη ἀγρύπνια, καὶ μάλιστα σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο, γιὰ τὴν ἀποκατάσταση καὶ διάρθρωση τῶν πορισμάτων τῆς ξένης μουσικολογικῆς ἔρευνας στὸ καιρὸν θέμα τῆς ἐξηγήσεως καὶ μεταγραφῆς τῆς παλαιᾶς σημειογραφίας καὶ τὰ ὅσα καλὰ ἤρθαν σὲ φῶς, δὲν εἶναι θέμα ποὺ πρέπει νὰ τὸ προβάλλω ἐδῶ, ἀποτελεῖ, ὁμῶς, μὴν ἐγρύνηση καὶ χρησιμεύει ὡς ὑπόβαθρο καὶ θεμέλιο νὰ μνημειωθῆ ἡ Ψαλτικὴ Τέχνη, γενικά, καὶ νὰ στηθῆ τὸ συγκεκριμένο ἔργο τοῦ Χοροῦ Ψαλτῶν, ποὺ εἶναι τὸ προκείμενον θέμα.

Ὡστόσο, πρέπει νὰ λεχθῆ πῶς τὴν τελευταία εἰκοσαετία, ὑπάρχει μιὰ ζύμωση γύρω ἀπὸ τὰ ψαλτικὰ πράγματα τοῦ τόπου μας. Συλλογοὶ ψαλτῶν, –καὶ γιὰ λόγους συνδικαλιστικῶν ἐπιδιώξεων–, ἔχουν ἰδρυθῆ περὶ τοὺς πενήντα, καὶ πολλὰς Χορωδίες ἔχουν συγκροτηθῆ, οἱ ὁποῖες, κατὰ τὸν καταρτισμὸ τοῦ προγράμματος, ἀμιλλῶνται νὰ συμπεριλάβουν παλαιὰς βυζαντινὰς συνθέσεις καὶ νὰ τὶς ἐρμηνεύσουν μὲ σοβαρότητα. Παράλληλα, ἡ δισκογραφικὴ παραγωγή καὶ ἡ διάδοσις τῆς καστεογεγραμμῆς, – μὲ ὅλες τὶς ἀρνητικὰς ἐπιπτώσεις–, κατέστησαν τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν πιὸ προσιτὴν σὲ εὐρύτερο κοινόν, καὶ διέδωσαν κάποια ὀνόματα τῶν ἐθνικῶν μας μελωργῶν. Τὸ Ραδιόφωνο καὶ ἡ Τηλεόρασις, παρόλο ποὺ στὸν τομέα αὐτὸν δὲν λειτουργοῦν καθόλου σωστά, –ἀντεθνικὰ θὰ λέγα–, συμβάλλουν σὲ μιὰ κάποια διάδοσις τῆς σημερινῆς ψαλτικῆς κατάστασης.

Ἄν σκύψουμε λίγο στὶς διαπιστώσεις αὐτές, πέρ’ ἀπ’ τὰ θετικὰ τους σημεία, θὰ δοῦμε πολλὰς ἀρνητικὰς καὶ μάλιστα ἐπιζήμιες πλευρὰς. Ὑπάρχει μιὰ εὐκολία –χωρὶς ἱστορικὴ γνῶσις– νὰ λέει ὁ καθένας ψάλτης ὅτι εἶναι ὁ γνήσιος ἐρμηνευτὴς τῆς Ψαλτικῆς, καὶ ὑπάρχει, στὴν περίπτωσιν τῶν κασετῶν, μιὰ εὐχέρεια κερδοσκοπικῆς ἐπιχείρησις, ποὺ ἀλλοιώνουν τὸ πρόσωπο τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ κακοποιοῦν βάρυτα τὴν παράδοσις, ἐρήμη μάλιστα ὅλων τῶν ἄλλων πιστῶν, στοὺς ὁποίους ἐξίσου ἀνήκει αὐτὸ τὸ ἐθνικὸ κληρονόμημα. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μὲ τὸν ἕνα ἢ μὲ τὸν ἄλλο τρόπο ἔτσι νοθεύεται ἡ παράδοσις καὶ ἀλλοιώνεται ἡ μουσικὴ ἔκφρασις τῆς ὀρθόδοξης λατρείας. Οἱ ψάλτες μας εἶναι ἐκπρόσωποι τοῦ λαοῦ στὴ δημόσια λατρεία καὶ δὲν ἐπιτρέπεται, δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα, νὰ κάνουν ὅ,τι θέλουν τὶς προσευχῆς τῶν πιστῶν.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι χρειάζεται κάποιον χαλιναγὸ ἀπὸ ψηλά. Εἶναι ἀδιανόητο ἡ Τηλεόρασις καὶ τὸ Ραδιόφωνο, ὁ ΕΟΤ καὶ τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, νὰ ἀσχολοῦνται –ἔταν ἀσχολοῦνται– μὲ τὴν ἐθνικὴ μας παραδοσιακὴ μουσικὴ καὶ νὰ μὴ ρωτοῦν τὴν εἰδικὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Ἐκκλησιαστικῆς Τέχνης καὶ Μουσικῆς, τὸ Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, τὴν Ὀμοσπονδία Συλλόγων Ψαλτῶν, τοὺς ἀρμόδιους Τομεῖς Χριστιανικῆς Λατρείας τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, ἄλλους Συλλόγους τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς καὶ ἀνθρώπους ποὺ ἀναλώνουν τὴ ζωὴ τους γι’ αὐτὸ τὸ ἐθνικὸ θέμα. Ἄλλ’ ἐπειδὴ εἶναι θέμα τέχνης καὶ γιὰ νὰ μὴ νομισθῆ ὅτι ἐμποδίζεται ἡ ἐλευθερία τοῦ καλλιτέχνη, –καὶ στὴν περίπτωσιν μας τῶν ψαλτῶν, παρόλο ποὺ ἐδῶ εἶναι ὀσμημένος ἕνας συντηρητισμὸς–, προσωπικὰ βλέπω τὴν δημιουργίαν ἑνὸς μέτρου κρίσεως σὲ ὅλη αὐτὴ τὴ ζύμωσις, ποὺ ξεκινάει, κάποιες φορές, ἀπὸ ἀγαθὰς προθέσεις, ἀλλὰ δὲν φτάνει στὸ στόχο καὶ ξεστρατίζει μὲ ἐπικίνδυνες ἐπιπτώσεις.

Αὐτὸ τὸ μέτρο κρίσεως ἢ τὸ σημεῖο ἀναφορᾶς εἶναι ἡ δημιουργία ἑνὸς Χοροῦ Ψαλτῶν, ποὺ θὰ ἀναλάβει νὰ φανερώσει τὰ ἐπιστημονικὰ πορίσματα γύρω ἀπ’ τὴ Βυζαντινὴ Μουσικὴ, καὶ μὲ σοβαρότητα καὶ ὑπευθυνότητα θὰ ἐρμηνεύσει τὸν μουσικὸ πλοῦτον τῆς λατρείας μας, ποὺ μᾶς κληρονόμησαν οἱ γενεές τῶν πατέρων μας. Καὶ χρειάζεται ζήλος καὶ σοβαρότητα, γνώσις καὶ παρρησία, ποὺ ὑπαγορεύονται ἀπ’ τὴν ἐπιστημονικὴ κατάρτιση καὶ τὴν ἐθνικὴ εὐθύνη, γιὰ νὰ ἐπιτευχθοῦν οἱ στόχοι αὐτοῦ τοῦ ἐγχειρήματος, ποὺ εἶναι ἡ ὀρθὴ μουσικὴ μας παράδοσις καὶ ἡ προβολὴ τῆς γιὰ νὰ λειτουργεῖ ὀργανικὰ στὴ ζωὴ τῶν νεοελλήνων.

Ὁ Χορὸς τῶν Ψαλτῶν θὰ εἶναι τὸ ὄργανο. Στόχος εἶναι ἡ μουσικὴ - λατρευτικὴ παιδαγωγία τῶν νεοελλήνων, γιὰ μιὰ ἀπ’ τὶς κυριώτερες ἐκφράσεις ποὺ τοὺς ἀφοροῦν· ἡ μουσικὴ ἔκφρασις στὴν προσομιλία τους μὲ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἁγίους του. Καὶ λέγοντας παιδαγωγία, ἐννοῶ νὰ προσπαθήσουμε νὰ μάθει ὁ νεοελληνας, τί λέγεται δοξολογία, τί αἶνος, τί χερουβικό, τί δοξαστικό, τί μεγαλυνάρι, τί τροπάριο τέλος πάντων· καί, πῶς εἶναι ἡ μουσικὴ μορφὴ τοῦ ἑνός καὶ πῶς τοῦ ἄλλου· καὶ ποιὸς ἔγραψε αὐτὴν τὴν σύνθεσις καὶ ποιὸς τὴν ἄλλη· καὶ πότε ἐτοῦτο καὶ πότε ἐκεῖνο· καὶ ποιά εἶναι ἡ θαυμαστὴ ἔκφρασις καὶ ἀξέπέραστη ἀξία τῆς βυζαντινῆς Ὀκτωήχου καὶ ποιὸς ὁ πλοῦτος καὶ ὁ ἀπέραντος ὠκεανὸς τῆς πολυηχίας τῆς μουσικῆς μας παράδοσης. Νὰ μάθει ὁ νεοελληνας, ὅταν λατρεύει, νὰ συμμετέχει στὴ λειτουργία, γιὰ πολλαπλὸ του ὄφελος.

Μὲ τὶς προοιμιακὰς αὐτὰς σκέψεις καὶ μὲ πολλὴν περισκεψὴ καὶ μὲ τὴν ἐξαρχῆς ὁμολογία καὶ δήλωσις ὅτι προσωπικὰ δὲν ἔχω φιλοδοξίες, ἀλλ’ ἔχω συγκεκριμένους ἐπιδιώξεις, προχωρῶ στὴν ἰδρυσιμὴν ἐργασίαν ἑνὸς χοροῦ Ψαλτῶν, μὲ τὴν ἐπωνυμία

“Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης”

ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἰδρυτικὴν - καταστατικὴν ὑποχρέωσιν τοῦ Ἰδρυματος Βυζαντινῆς Μουσικολογίας. Ὁ σκοπὸς καὶ οἱ συγκεκριμένους ἐπιδιώξεις αὐτοῦ τοῦ Χοροῦ Ψαλτῶν, ὁ προγραμματισμὸς τῶν μουσικολογικῶν σπουδῶν καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς δραστηριότητος στὸν ἐλληνικὸν χῶρον καὶ στὸ ἐξωτερικόν, ἡ διευθύνσις καὶ διδασκαλία τοῦ Χοροῦ, ἡ ἐπιλογὴ τῶν ψαλτῶν καὶ οἱ ὑποχρεώσεις τους, ἡ δισκογραφικὴ παραγωγή καὶ οἱ ἀπολαβές, ἡ Γραμματεία καὶ τὸ Ταμεῖο τοῦ Χοροῦ, καὶ ἄλλες λεπτομέρειες λειτουργίας αὐτοῦ τοῦ ὄργανου, εἶναι θέματα ποὺ ρυθμίζονται ἀπ’ τὰ ἀκόλουθα ἄρθρα”. [...]

Ὁ ἀκροτελεύτιος ὄρος τῆς Ἰδρυτικῆς Πράξης εἶναι ὁ ἀκόλουθος:

“Γιὰ νὰ λειτουργήσῃ σάν θεσμὸς ρυθμιστικὸς στὰ ψαλτικά πράγματα καὶ γιὰ νὰ ἐπιβληθῇ σάν γεγονός καλλιτεχνικὸ στὸν τόπο μας ὁ Χορὸς αὐτὸς «Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης», χρειάζεται νὰ τηρήσουν οἱ ψάλτες τὸν λόγο τους, νὰ τιμῆσουν τὴν ὑπογραφή τους καὶ νὰ φανοῦν ὅσο γίνεται μακρόχρονα συνεπεῖς. ” Ἐτσι θὰ ἀποκτηθῇ ὁμοθυμία, σύμπνοια, ὁμοιογένεια στὴν ἔκφραση καὶ εὐχέρεια στὴν πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν τῆς ἴδρυσης αὐτοῦ τοῦ Χοροῦ καὶ σὲ μιὰ σωστή καὶ ἔθνικα καρποφόρα εὐδοκίμηση. Θεάρεστο ἔργο ὀρεγόμαστε καὶ ἀναλαμβάνουμε νὰ ἐπιτελέσουμε. Μὲ τὴν χάρη τοῦ Θεοῦ θὰ πετύχουμε πολλὰ πράγματα.

Οἱ σκιές τῶν ἀπολησμονημένων χιλίων τόσων βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν μελωργῶν, ποὺ τραβοῦμε ἀπὸ πάνω τους τὴν ἀχλύ τῆς λησμονιάς, συγκροτοῦν χορεία - νέφος ὀλόκληρο καὶ σταλάζουν ἀπὸ πάνω μας γλυκασμὸ νὰ μᾶς ἐνισχύουν.

Ἡ ἐνασχόλησή μας μὲ τὸ ἔργο τους εἶναι γι’ αὐτοὺς μνημόσυνο αἰώνιο, γιὰ τοὺς σύγχρονους πιστοὺς ἑλληνες ἐξόφληση χρέους καὶ παράδοση ζωντανῆς ἔκφρασης, καὶ γιὰ μᾶς τοὺς θίους πολλαπλὸ ὄφελος καὶ «ψυχικὸ μνημόσυνο». Δίπλα στὰ ὀνόματα τῶν μεγάλων μελωργῶν μας θὰ μείνουν γραμμένα καὶ τὰ ὀνόματά μας”.

Τὴν ἰδρυτικὴ Πράξη ὑπέγραψαν εικοσιτρεῖς (23) φίλοι ψάλτες, τὴν 8ῃ Νοεμβρίου 1985· οἱ ἐξῆς κατὰ σειρά: Θεόδωρος Βασιλείου, Παναγιώτης Σουσοῦνης, Ἀθανάσιος Βουρλῆς, Συμεὼν Μαραγκίδης, Σπύρος Ἀποστόλου, Ἀθανάσιος Παϊβανᾶς, Γεώργιος Γιαννακόπουλος, Ἰωάννης Σπετσιώτης, Χρήστος Κοντακηνός, Ἀθανάσιος Βουγιουκλής, Ἐλευθέριος Χαλαμπίδης, Εὐάγγελος Σαββάκης, Νίκος Κωνσταντινοπούλου, Παναγιώτης Μάθος, Ἰωάννης Ἰσταμπούλου, Μιχαὴλ Κατινιώτης, Ἀθανάσιος Γλᾶρος, Εὐάγγελος Γλᾶρος, Δημήτριος Ζατζίραποστόλου, Ἀθα-νάσιος Ντζάνης, Παναγιώτης Τζανάκος, Παναγιώτης Δερμούσης, Ἀθανάσιος Παπαγεωργίου.

{ Ἰδρυτικὴ Πράξη: Χορὸς Ψαλτῶν “Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης”, δημοσιευμένη στὸν τόμο Τιμὴ πρὸς τὸν Διόσκυλλον, Ἀθήναι 2001, σσ. 781-792}.

ε. “Ὁ σκοπὸς καὶ οἱ συγκεκριμέναι ἐπιδιώξεις”

Τὸ δεύτερο Ἄρθρο τῆς Ἰδρυτικῆς Πράξης περιγράφει τὸν σκοπὸ καὶ τὶς συγκεκριμέναι ἐπιδιώξεις, ποὺ θὰ ἤθελα νὰ τὶς ἀναφέρω καὶ ἐδῶ:

“α. Σκοπὸς τοῦ Χοροῦ Ψαλτῶν «Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης» εἶναι ἡ φανέρωση σὲ δημόσιες συνάξεις καὶ ἡ φωνογράφηση τῆς ψαλτικῆς παράδοσης ὅπως ἔφτασε ἐξελιγμένη ὡς ἐμᾶς μὲ μιὰν ἀδιάκοπη διαδοχὴ τῶν πρωτοψαλτῶν, λαμπαδαρίων, δομειστικῶν καὶ λογιωτάτων κληρικῶν (μοναχῶν, ἱερομονάχων, ἀρχιερέων, πατριαρχῶν). ” Ἐργο, δηλαδή, τοῦ Χοροῦ εἶναι ἡ ἐνασχόληση μὲ τὸ σύνολο ἔργο τῆς μίας καὶ ἀδιαίρετης βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς μελοποιίας τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης. Τὸ ἔργο αὐτὸ θὰ στηρίζεται καὶ θὰ σκοπεύει πάντοτε στὴν ἐπιστημονικὴ τεκμηρίωση, τὴν ἱστορικὴ ἐξακριβίωση καὶ τὴν ὀρθὴ ἔκφραση τῆς Ψαλτικῆς τῆς ὀρθόδοξης λατρείας.

β. Ἡ μουσικὴ παιδαγωγία τοῦ τόπου μας ἐπικεντρώνει τὶς ἐπιδιώξεις τοῦ Χοροῦ μὲ δύο συγκεκριμένα ἀφετηριακὰ σημεῖα· πρῶτο, τὴ φανέρωση τοῦ ἔργου τῶν σπουδαιοτέρων βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν μελωργῶν, καὶ δεύτερο, τὴν σπουδὴ τῆς μορφολογίας τῆς μελοποιίας. Παράλληλα, καὶ ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ ζωντανὴ λατρευτικὴ μουσικὴ παράδοση, ἡ ἀναζήτηση καὶ προβολὴ ὄλων τῶν τύπων καὶ τῶν μορφῶν τῆς λατρείας, τώρα καὶ παλαιότερα, ἀποτελεῖ ἓνα μέλημα πρωταρχικό.

γ. Ἡ σπουδὴ αὐτὴ τῆς μορφολογίας τῆς μουσικῆς ἔκφρασης τῆς λατρείας, θὰ γίνεται σὲ σειρά ἀνοιχτῶν μαθημάτων, κατὰ τακτὲς ἡμερομηνίες καὶ γιὰ συγκεκριμένη πάντοτε μορφή μελοποιίας, ὅπου ὁ

Χορός Ψαλτῶν θά μαθητεύει καί θά ψέλνει συγκεκριμένα δείγματα, πού θά ἔχουν καί ὅλοι ὅσοι ἐπιθυμοῦν νά συμμετέχουν κατὰ τὸ μάθημα καί μόνο. Οἱ σπουδές αὐτές θά ἠχογραφοῦνται, γιά νά καταρτισθῆ μέ τόν καιρό ἢ Ἡχητική Ἱστορία τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης. Ἡ σειρά τῶν ἀνοιχτῶν μαθημάτων θά προγραμματίζεται σέ ἐτήσιο κύκλο, ἀπό Φθινόπωρο μέ Ἔνοιξη, θά δημοσιεύεται στόν ἡμερήσιο τύπο καί θά πραγματοποιεῖται στήν Αθουσα τῆς Ἰεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, στόν ἐκκλησιαστικό δηλαδὴ περίβολο, γιά νά ἀναγνωρίζεται ἡ προσφορά τῆς Ἐκκλησίας στίς σωστές τῆς διαστάσεις”.

Καί εὐδόκησε ὁ Θεός καί κατωρθώσαμε πολλά καί καλά πράγματα. Καί τις μουσικολογικές σπουδές συνεχίσαμε σ’ αὐτήν ἐδῶ τήν Αθουσα καί ἀπ’ τὸ 1995 στὸ Μέγαρο Μουσικῆς Ἀθηνῶν· καί σέ πολλές πόλεις πολλῶν χωρῶν περιοδεύσαμε, καί πρόσφατα στήν Αὐστραλία· καί σέ μνημειακούς ναοὺς καί μοναστήρια ψάλαμε, καί σέ μεγάλα ἐπετειακὰ γεγονότα στήν Ἑλλάδα καί σέ ἄλλες χῶρες· καί ἐξοσι μέχρι τώρα ἔργα ἠχογραφήσαμε καί ἐκδώσαμε· καί δυὸ σειρές διαλέξεων πραγμα-τοποιήσαμε γιά τὴν Βυζαντινὴ Σημειογραφία καί γιά τὸ Στιχηρarikὸ Γένος Μελοποιίας· καί παλαιούς λατρευτικούς τύπους ἀποκαταστήσαμε καί τοὺς ξαναφέραμε στὴ λατρεία μας. Καί τ ὦ Θε ὦ χάρις.

Δυσκολεύομαι νά πῶ λεπτομέρειες. Καί ὅσα λέω σέ πρῶτο ἐνικὸ πρόσωπο, πιστέψτε με ὅτι δὲν τὸ κάνω ἀπὸ αὐταρέσκεια· ἀλλὰ δὲν μπορῶ νά κάνω κι ἄλλοιῶς, γιατί ἡ ταπεινότητά μου εἶναι, ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο, ὁ εὐκρατος ἀέρας σ’ αὐτήν τὴν ἀγλαοκαρπία. Ἄς ἱστορήσει ἄλλος καλόβουλος κριτῆς καταλεπτῶς τὰ ὅσα μέ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ πετύχαμε. Καί πάλι, στὸ Φυλλάδιο θά βρῆτε κάποια συγκεκριμένα στοιχεῖα.

ς. Ἡ ἑτοιμασία

Σέ ἄλλη περίσταση, παρουσιάζοντας τὸν Χορὸ Ψαλτῶν, καί κυρίως τὴν ἑτοιμασία μας γιά κάθε ἐκδήλωσι, ἔγραψα τὰ ἀκόλουθα.

“Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης” ὡς τίτλος τοῦ Χοροῦ Ψαλτῶν πού ἱδρύσα τὸ 1983, δὲν εἶναι βέβαια τυχαῖος. Θέλει νά πῆ πὼς μέλημά μας κύριο εἶναι ἡ ἐνασχόλησι μέ τοὺς μελουργοὺς καί ψάλτες τῆς Ψαλτικῆς Μεγαλουργίας, τοὺς χίλιους τόσους Ἑλληγες συνθέτες τοῦ αὐτόνομου Ἑλληνικοῦ Μουσικοῦ Πολιτισμοῦ· καί θέλει ἀκόμα νά δηλώσει πὼς ἀπ’ τὴ χάρη τους κι ἐμεῖς μπορούμε λίγο νά χαριτωθοῦμε, τουλάχιστον πὼς τοὺς προσεγγίζουμε μέ σεβασμὸ πολὺ καί ἀπολυπραγμὸνῆτο. Κι ἡ στάσι αὐτὴ ἐπιβάλλεται ἀπὸ μόνῃ τῆς καί ἀναγνωρίζεται. [...]

Κι ἔκανε ‘Θυρανοξία’ καί πέρασε ἡ ψαλτικὴ παράδοσι μας καί τὴν μεγάλη πόρτα τοῦ Μεγάρου Μουσικῆς Ἀθηνῶν, ἀνήμερα τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1994, μέ τοὺς “Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης”, κι ἀντιφωνεῖ καί ἀπὸ ἐκεῖ τὸ ἦθος καί τὸ ὕφος καί τὸ πρωτόκοπο κάλλος τῆς μουσικῆς δημιουργίας.

Κάθε φορὰ, γιά τὴν κάθε περίσταση ὅπου εὐδοκεῖ ὁ Θεός καί καλούμαστε νά ψάλομε σέ μεγάλους μνημειακούς ναοὺς καί μοναστήρια καί ἄλλοι, στήν Ἑλλάδα καί στὸ ἐξωτερικό, καί σέ μεγάλα καί ἱστορικά γεγονότα καί μπροστὰ σέ πατριάρχες καί ἀρχιεπισκόπους καί ἀρχές καί ἐξουσίες, ἐπιλέγονται μέλη καλὰ καί ἀρμόδια καί γίνεται μιὰ ἐρμηνευτικὴ διείσδυσι στὸ πνεῦμα τοῦ κάθε μελουργοῦ. Κι ἐξετάζεται ἡ σημειογραφία γιά νά μᾶς πῆ ὅλα τὰ μυστικά τῆς· κι ἡ ὕμνογραφία κι ἡ ποιητικὴ γλῶσσι τῶν ὕμνογράφων μέ τὴν θεολογία τῆς ἐξετάζεται κι αὐτὴ γιά νά κατανοηθῆ καλὰ· κι ὁ ρυθμός κι ἡ ρυθμοποιία καί ἡ ρυθμικὴ πολυποικιλία μέ τὴν διάκρισι τῶν ρυθμικῶν ποδῶν, ἀλλὰ καί ἡ σύντονη ρυθμικὴ ἀρμονία μέ προσοχή καί γνώσι ψηλαφίζεται, σάν τὴν ἀέναη ροή πού ἔναι ψυχὴ τοῦ μέλους.

Καί χρειάζεται, βέβαια, τῆς τέχνης τὸ φεγγαβόλισμα κι ἡ διαίσθησι τοῦ τεχνίτη· πρέπει νά νοιώθεις μέ τὴν ἀφή τῆς ψυχῆς καί ν’ ἀνεβάζεις τὴν καρδιά στὰ χεῖλι, νά ψέλνει ἐκεῖνη, γιατί ἐκεῖνη ξέρει πὼς ν’

ἀγγίξει καὶ νὰ συγκινεῖ τίς ἄλλες καρδιές [...]. Ὁ ἐγκείμενος τοῖς γράμμασι νοῦς' καὶ τὸ ἦθος καὶ τὸ ὕφος τῆς ἐκφράσεως πρέπει νὰ σέ κινοῦν σ' εὐλάβεια, νὰ σέ 'σεβασμιάζουν' νὰ ψέλνεις, νὰ βοᾷς. Κι ἐδῶ γίνεται λόγος γι' ἀποκάλυψη καὶ ἀντίδοση· μᾶς διεγείρει ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ πού τὴν διηγούνται οἱ οὐρανοί, καὶ γίνεται ἐπεγεγερμὸς τὸ θαῦμα τῆς σωτηρίας μας, ἂν τὴν διηγούμαστε κι ἐμεῖς τὴν δόξα ψάλλοντάς την. {“Αὐτοβιογραφία”, Τιμὴ πρὸς τὸν Διδάσκαλον, σσ. 96-97}

ζ. Ἡ ἀποτίμηση {Γράμμα (21 Σεπτ. 1999)}

Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης ἔχουμε σχέση παραδελφῶν μεταξύ μας· ὅπως παραδελφοὶ ἀγαπημένοι εἶναι μεταξύ τους καὶ οἱ σαράντα μέχρι τώρα ὑποψήφιοι διδάκτορες μου, - καὶ διδάκτορες καὶ συνάδελφοί μου πιά - , στὸν ἀπέραντο καὶ καλοστάφυλλο ἀμπελῶνα τῆς Βυζαντινῆς Μουσικολογίας καὶ Ψαλτικῆς Τέχνης. Καὶ θαρῶ πὼς εἶναι μοναδικὸ φαινόμενο αὐτὸ πού χαρακτηρίζει τοὺς Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης· οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ἐπιστήμονες μουσικολόγοι μὲ μεταπτυχιακὲς σπουδές, πού συνδυάζουν τὸ χάρισμα τῆς καλλιφωνίας καὶ τὴν πλήρη καὶ ἐντελῆ γνώση τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης. Αὐτὰ τὰ δύο πνευμόνια μας ἐμφυσῶν “πνοὴ ζωσα” καὶ ζωντανεῦσιν τὰ πάντερπνα μελοποιημένα πού κρύβονται στὰ εὐλογημένα βυζαντινὰ σημάδια τῆς πάνσοφης ἑλληνικῆς σημειογραφίας τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης.

Στοὺς Μαῖστορες ἀπευθύνθηκα καὶ γραπτὰ, τρεῖς τέσσερες φορές, μὲ τὴν συναίσθηση ὅτι γράφουμε ἱστορία, καὶ ἐπεχείρησα μιὰν ἀποτίμηση τοῦ ἔργου μας, καὶ γενικότερα τῶν ψαλτικῶν πραγμάτων, τὴν 21 Σεπτεμβρίου 1999.

“Αγαπητοὶ φίλοι ψάλτες, χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε.

Τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ὄση ἀγαθὴ κρίση ἐπιδαψιλεύει στὴν ταπεινότητά μου, εἶναι μιὰ περίοδος πού θὰ μείνει ἱστορικὴ γιὰ τὰ ψαλτικά πράγματα τοῦ τόπου μας. Ἀγάθηνε ὁ Θεὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα τὸ κλεινὸν ἄστυ τῶν Ἀθηνῶν καὶ φύτρωσαν καὶ βλάστησαν καὶ ὡς κέδροι τοῦ Λιβάνου ὑψώθηκαν, ‘τόμοι ἐξ ὄρους κατασκίου δασέος’, οἱ πολλὲς καὶ καλὲς ἐκδόσεις γιὰ τὰ χειρόγραφα καὶ τὴν παράδοση τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς μελοποιίας, τῆς πανθαύμαστης Ἑλληνικῆς Ψαλτικῆς Τέχνης πρὸς πλουτισμὸ καὶ στολισμὸ τῆς ὀρθόδοξης λατρείας. Καὶ ὀρθώθηκε καὶ τὸ δένδρον τὸ ἀγλαόκαρπον ‘ἐξ οὗ τρέφονται πολλοί’, τῆς καθ’ ἡμᾶς Ἀνατολῆς τὸ λάλημα καὶ ἄκουσμα, τοῦ νέφους τῶν βυζαντινῶν ποιητῶν καὶ μελουργῶν ὁ ὀροσερὸς σταλαγμὸς καὶ πάντων τὸ περιήχημα, ὁ Χορὸς Ψαλτῶν “Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης”. Ὁμολογῶ τὴν χάρη καὶ δὲν ἀποκρύβω τὸ καύχημα, γιατί ἐξ ἀρχῆς ἔταξα τὸ ἔργο αὐτὸ γιὰ καύχηση τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ μέτρο τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας. Τὸ περισσὸ εἶναι ἰκάνωση ‘ἀνωθεν’ ὀσμήνης.

Καὶ εἶστε καὶ σεῖς αὐτοὶ ‘οὓς δέδωκέ μοι’ ὁ Θεὸς νὰ ἐπιτελέσουμε αὐτὸ τὸ ἔργο, δηλαδὴ τὴν μὲ ἐπιστημονικὴ γνώση καὶ ἱστορικὴ ἀκρίβεια ‘διὰ παντὸς ἀγεσιν αὐτοῦ’. Στὸ τέλος τώρα τοῦ αἰῶνος μπορούμε νὰ μετρήσουμε τὸν ἄθλο: τίς πολλὲς ἐκδηλώσεις στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ, τὴν συμμετοχὴ μας σὲ μεγάλα ἐπετειακὰ γεγονότα, τὴν τέλεση ὀλοκλήρων ἀκολουθιῶν σὲ μνημειακοὺς βυζαντινοὺς ναοὺς, τὴν ἠχογράφηση σημαντικῶν μελοποιημάτων· καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ τὴν ἐπιβολὴ ἦθους καὶ ὕφους ψαλτικοῦ, πού ἀποτελεῖ σέμνωμα τῆς ὀρθόδοξης λατρείας.

Ὡς πανεπιστημιακὸς Καθηγητὴς, ἐρευνητὴς καὶ συγγραφεὺς τῆς Βυζαντινῆς Μουσικολογίας καὶ ὡς Χοράρχης τῶν “Μαῖσטרῶν τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης”, γνωρίζω καλὰ τὸ χρέος πού μοῦ ἔλαχε καὶ τὰ μερίσματα τῆς δωρεᾶς τοῦ ἀγίου Πνεύματος πού μοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεός, δηλαδὴ ὅλους ἐσᾶς, καὶ ἀπευθύνομαι στὸν καθένα σας προσωπικὰ καὶ σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὸν μόχθο πού καταβάλετε, τὸν ζῆλο πού ἐπιδεικνύετε γιὰ τὴν ἐκμάθηση τῶν ψαλτέων κάθε φορά, καὶ τὴν φροντίδα νὰ τελειωθῆτε στὴν τέχνη, κατὰ τὴν διακαῆ εὐχὴ τοῦ μαθητοῦ - ψάλτου τοῦ 1700, πού σημείωσε στὴν ὥα ἐνός χειρογράφου “καὶ ὁ Θεὸς νὰ μὲ ἀξίωση νὰ μάθω καὶ τὸ μέλος καὶ τὸ ψᾶλον εἰς τὴν ποθημένην πατρίδα· ἀμήν”.

Σὲ μὴν ἄλλη εὐκαιρία, γιὰ τὰ 'Θυρανοίξια' τοῦ Μεγάλου Μουσικῆς στὴν θαυμαστὴ Ψάλτικὴ Τέχνη, εἶχα ἀπευθυνθῆ στους φίλους - ψάλτες πού τότε συγκροτοῦσαν τοὺς "Μαῖστορες" μὲ τὸν ἀκόλουθο ἀκροτελεύτιο λόγο: "Τὸ βυζαντινὸ μέλος εἶναι χορικό μέλος κι' ὁ Χορός εἶναι ὁμαδική καὶ συλλογική ὑπόθεση καὶ εὐθύνη. Θέλω, ἐσεῖς οἱ καλοὶ μου φίλοι καὶ συνεργάτες, νὰ εἴστε ὅπου εἶμαι κι ἐγώ. Τὸ 'δῶρημα' τῆς καλλιφωνίας πού λάβατε "ἄνωθεν" καὶ ἡ ἐντέλεια τῆς τέχνης πού ἡ ταπεινότης μου, - κατὰ τὸ χάρισμα πού πάλι "ἄνωθεν ἐστὶ καταβαῖνον"-, μοχθεῖ ν' ἀποκτήσετε, ἅς εἶναι οἱ δύο φτεροῦγες ν' ἀνεβάζουν ὅσο ψηλότερα γίνεται, μαζί μὲ τὰ ψάλματά μας, καὶ τίς ψυχές τῶν ὅσοι μᾶς ἀκοῦνε τώρα καὶ πάντοτε καὶ ἐν παντί τὸ πῶς τῆς δεσποτείας' τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν".

η. Εὐχαριστίες - Εὐχές

Τὸ τέλος τοῦ λόγου μου σήμερα, σ' αὐτὴν τὴν ἐπετειακὴ τελετῇ, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο ἀπ' τὴν χαρὰ τῶν εὐχαριστιῶν πρὸς ὅλους ὅσοι συμπαραστάθηκαν στους Μαῖστορες τῆς Ψάλτικῆς Τέχνης καὶ πίστεψαν στὴν φιλοπονία καὶ τὴν ἀνυπόκριτη καὶ ἀγαθὴ προσφορὰ τῆς ταπεινότητός μου. Μόνο μὲ τὴν ἔκφραση τῶν εὐχαριστιῶν εἶναι ἡ χαρὰ πεπληρωμένη.

Καὶ πρῶτα πρῶτα ἡ σκέψη μου πηγαίνει στους ἐκκλησιαστικούς "Δεσπότης καὶ Ἀρχιερεῖς", τὸν μακαριστὸ Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κυρὸ Δημήτριο καὶ τὸν μακαριστὸ Ἀρχιεπίσκοπο κυρὸ Σεραφεῖμ. Καὶ μὲ ὑπόκλιση καὶ σεβάσματα ἀναφέρομαι στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κύριο Βαρθολομαῖο καὶ στὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κύριο Χριστόδουλο, γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν φιλία τους καὶ τίς θεοπειθεῖς εὐχές τους πάντοτε. Ὁ μακαριστὸς μητροπολίτης Σερβίων καὶ Κοζάνης κυρὸς Διονύσιος, πού εὐλογοῦσε ἀπὸ κοντὰ τὰ διαβήματά μου ἅς ἐπαγάλλεται αὐτὴν τὴν ὥρα ἀπ' τὸ ὑπερέραν. Εὐχαριστίες ἐκφράζονται καὶ πρὸς ὅλους τοὺς ἀρχιερεῖς, τεθνεῶτες καὶ ζῶντες, γιὰ τὴν εὐλογητικὴ τους συμπαράσταση.

Στὸ παλαίφατο πνευματικὸ Ἰδρυμα τῆς Χώρας, τὸ Ἐθνικὸ καὶ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιο, τοὺς κατὰ καιροὺς Πρυτάνεις καὶ τὸν τωρινὸ φίλο Πρύτανη καὶ διαπρεπῆ γλωσσολόγο καθηγητῆ κ. Γεώργιο Μπαμπινιώτη, ἀπευθύνονται θερμὲς εὐχαριστίες. Πολλὲς εὐχαριστίες ὀφείλονται κάθε φορὰ καὶ στὸ Γραφεῖο Ἐθνοτυπίας τοῦ Πανεπιστημίου μας. Καὶ ἐκφράζω εὐχαριστίες καὶ πρὸς τὸν Ὄργανισμὸ Μεγάλου Μουσικῆς Ἀθηνῶν, γιὰ τὴν εἶδε καὶ ἔστρεξε στὴν ἀνάβαση τῆς Βυζαντινῆς καὶ Μεταβυζαντινῆς Ψάλτικῆς Τέχνης, τοῦ αὐτόνομου αὐτοῦ Ἑλληνικοῦ Μουσικοῦ Πολιτισμοῦ, στὶς περικαλλεῖς Αθουσεσ Συναλιῶν τοῦ Μεγάλου Μουσικῆς.

Οἱ φιλόμουσοι χορηγοὶ γιὰ τὴν ἔκδοση τῶν καρπῶν τῶν ἠχογραφήσεων νὰ χαίρουν πρέπει καὶ νὰ ἀγάλλονται, ὅτι ἡ φιλότιμη δόση τους μεταποιεῖται σὲ "ἦχο ἐορταζόντων" καὶ ἠχητικὸ γλυκασμὸ, γιὰ νὰ ἠδύνονται πολλοί.

Κι οἱ τυπογράφοι, κατὰ καιροὺς, πού ἐκτύπωσαν τὰ Προγράμματα τῶν μουσικολογικῶν σπουδῶν καὶ τῶν παντοίων ἄλλων ἐκδηλώσεων, καὶ τῶν πρώτων ἐκδόσεων τῶν ἄλμπουμς δίσκων βινυλίου, καὶ πιὸ πολὺ τὸν τελευταῖο καιρὸ τὰ κομψότατα καὶ καλαισθητότατα βιβλίδια τῶν δίσκων ἀκτίνας, τῶν εἰ' ὅπως εἶναι πιὸ γνωστά, ἅς δεχθοῦν τίς ἐγκάρδιες εὐχαριστίες μου. Καὶ δὲν μπορῶ νὰ μὴν ὀνοματίσω τουλάχιστον δύο ἐκλεκτοὺς φίλους τυπογράφους: τὸν Γιάννη Σούκη τῆς ἐταιρείας "Φοινίκη", μὲ τὸν ὁποῖο ἀπὸ πολὺ παλαιὰ παίζαμε, κυριολεκτικὰ, μὲ τὴν βυζαντινὴ σημειογραφία, καὶ τὸν Κυριάκο Πετρόπουλο τῆς ἐταιρείας ὠ&P Αἰῶνῶδῶδῶ, τὸν δημιουργό, μὲ τὴν καταπληχτικὴ δημιουργικὴ καὶ παραγωγικὴ ὁμάδα του, ὅλων τῶν

ἐκδόσεων τῶν δίσκων ἀκτίνας, καθὼς καὶ τοῦ Φυλλάδιου “Οἱ ΜΑΪΣΤΟΡΕΣ ΤΗΣ ΨΑΛΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ - Χορὸς Ψαλτῶν - Τὰ 20χρονα: 1983-2003”. Ὁ κ. Πετρόπουλος ἐπιμελήθηκε, καὶ χορήγησε κίβλας μέχρι ἓνα βαθμὸ, καὶ τὸν 12λεπτο ἡχητικὸ καὶ ὀπτικὸ δίσκο ἀκτίνας - ἀναδρομὴ στὰ εἰκοσάχρονα τῶν Μαΐστρον τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης, ποὺ θὰ προβληθῆ σὲ λίγο.

θ. Δεκάλογος

Μακαριώτατε,
Κύριε Πρύτασι,
Φίλοι μου·

Ὁ τελευταῖος λόγος μου θὰ εἶναι ἓνας “δεκάλογος”, ὁ “Δεκάλογος τῶν Μαΐστρον”. Μὲ τὸν Δεκάλογο αὐτόν, ποὺ προσπαθοῦμε νὰ τὸν τηροῦμε, θὰ μᾶς γνωρίσετε κι ἐσεῖς καλύτερα. Ἄλλὰ, τὸ κυριώτερο, θὰ καταλάβετε ποιὲς εἶναι οἱ καλὲς ποιότητες κατὰ τὴν ἐρμηνεία τῶν μελωρημάτων τῶν μεγάλων μελωρηγῶν, - ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπλῶν καὶ κοινῶν μελῶν τῆς μονοφωνικῆς μουσικῆς τῆς λατρείας μας, γιὰ νὰ τὰ ἐπιζητεῖτε ἢ καὶ νὰ τὰ ἀπαιτεῖτε ἀπ’ τοὺς ψάλτες. Ὁ Δεκάλογος αὐτὸς εἶναι ἓνας κανόνας αὐτοκριτικῆς κι ἓνα μέτρο κρίσεως γενικότερα. Κι ἐπειδὴ θαρρῶ ὅτι μπορεῖ νὰ βοηθήσει στὴν βελτίωση τῆς ψαλτικῆς παιδαγωγίας, τὸν προσφέρω καὶ στὸ ἐπετειακὸ Φυλλάδιο, γιὰ νὰ τὸν ἔχετε ὄλοι.

ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΜΑΪΣΤΡΩΝ

{κατὰ τίς ἐκδηλώσεις καὶ ἡχογραφήσεις καὶ "ἐν παντί καιρῶ"}
}

Γρηγόριος Στάθης, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν,

εἰς τὸ κλεινὸν ἄστῤυ τῶν Ἀθηνῶν, τὴν 23 Ἰουλίου 1997 κατ’ ἀρχὴν καὶ ὕστερα τὴν 21 Φεβρουαρίου 1998, ἐμπνεύστηκε καὶ ἔγραψε καὶ ἀπηύθυνε, μαζί μὲ τὸν ἐγκάρδιο χαιρετισμὸ “χαίρετε πάντοτε καὶ ἀγαλλιᾶσθε”, στοὺς φίλους ψάλτες καὶ συνεργούς, ὁμοζήλους καὶ ὁμοτέχνους μαθητὲς του, ποὺ συγκροτοῦν τὸν περίφημο καὶ περιφανῆ Χορὸ Ψαλτῶν “Οἱ Μαΐστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης”, τὰδε·

Φίλοι μου ψάλτες,
πρέπει πάντοτε νὰ σᾶς διακατέχει, ὅτι:

α’. εἶστε ψάλτες τῶν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν καὶ ψάλλετε γιὰ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀγίους του, γιὰ τοὺς πιστοὺς ἀδελφούς καὶ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους καλῆς θελήσεως, καὶ τελευταῖα γιὰ σᾶς τοὺς θίους·

β’. εἶστε μύστες καὶ διάκονοι τῆς θαυμαστῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς καὶ μπορεῖτε καὶ πρέπει νὰ εἶστε καλλιτέχνες· ἡ κορυφαία ψαλτικὴ δημιουργία τῶν μεγάλων μελωρηγῶν ὑπαγορεύει σεβασμὸ καὶ ἀπαιτεῖ ὑψηλὲς ἀξιώσεις·

γ’. πρέπει νὰ προφέρετε τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καθαρὰ - ὀρθοφωνικὰ καὶ μὲ εὐκρίνεια· ἡ Ψαλτικὴ Τέχνη, ὡς φυλακτήριο, σώζει ἀλώβητη τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα μας·

δ’. πρέπει νὰ προφέρετε ὅλα τὰ τελικὰ σύμφωνα καὶ κυρίως τὰ ‘μ’ καὶ ‘ν’ τῶν κρατημάτων· προσοχὴ στὸ τελικὸ ‘ς’.

ε’. πρέπει νὰ ἐκφράζετε ὅλα τὰ χειρονομικὰ σημάδια, κατὰ πῶς ἡ τέχνη καὶ ἡ γνώση ὑπαγορεύει· καὶ νὰ θυμᾶσθε τὰ κρυφὰ Λυγίσματα καὶ τὸ Τσάκισμα {ἢ Ἀντικένωμα μὲ Ἀπλῆ} μὲ ἐπόμενο Γοργό·

ζ'. πρέπει να κάνετε όλες τις έλλξεις, κατά την δομή του μέλους του κάθε ήχου· και μη ξεχνάτε την δέση στις καταλήξεις του Αγια·

ζ'. πρέπει να αποπληρώνετε όλον τον χρόνο του Κλάσματος, ή της Διπλής και Τριπλής, στις καταλήξεις·

η'. πρέπει να μάθετε και διακρίνετε την πολυποικιλία των ρυθμικών γενών· και πρέπει να κρατάτε και τηρείτε την διαγωγή, ώστε να φυλάσσεται ή έμφραση του ρυθμού και να διακρίνονται, ως συνακόλουθο, οι ρυθμικοί πόδες·

θ'. πρέπει να σās συνεπαίρνει ή φορά του μέλους· να αισθάνεστε τις αναβάσεις και καταβάσεις, που σοφά παρασημαίνουν τὰ σημάδια, με μιὰ φυσιολογική δυναμική, για να την μεταφέρετε ως συγκίνηση και άγγιγμα στους ακροατές·

πρέπει πάντοτε να σās διακατέχει, ότι:

ι'. είστε “οί Μαΐστορες της Ψάλτικης Τέχνης” με Μαΐστορα {διδάσκαλο και χοράρχη} τον Γρηγόριο Στάθη!

Σās ευχαριστώ!

Αθήνα, 24-25 Μαΐου 2003. Γρηγόριος Θ. Στάθης